

בישותנו, נראו לי עתה מוקשים במיוחד, בעומדי מן הצד משותק וחסר אונים ואיני מסייע לאותו עיוור.

*

שני הסרטים שראיתי הערב, שאלמלא ראיתי אותם ספק אם הייתי חפץ לספר סיפור זה, עסקו במלחמה ששררה באזורנו טרם הושג השלום. את שניהם ביים אותו במאי, תושב השטחים שנכבשו, שעתה, בשל השלום שהושג, הוא מבכירי הבמאים במדינתו.

הסרט הראשון תיאר כיצד ילד, שהיה עד למה שראה כהתעללות של חיילים מן הצבא הכובש במחסום בעיוור חסר ישע, בחושפם אותו לקור העז, הפך להיות מתאבד שפוצץ עצמו בקרב אזרחים חפים מפשע מן העם הכובש, ואילו השני הראה כיצד ילד שקיבל שוקולד מאת חיילי צבא הכיבוש, הפך להיות בימאי סרטים תיעודיים שנושאם מלחמה בצבא הכיבוש באמצעות לא אלימים. מסקנת עורך התוכנית היתה כי שני הילדים הובילו לשלום ולשחרור עמם מן הכיבוש, כל אחד בדרכו, וכי אין די בדרך אחת להשיג את השלום. מסקנה זו כאמור היתה של עורך התוכנית, וממני לא נעלם שזו איננה בהכרח דעתו של במאי הסרטים, שלא הביע את דעתו אלא תיאר באופן תיעודי מהלך עניינים בהם מעורבים היו עיוור ושוקולד; אף אני לא יכולתי להסכים בכל לבי למסקנת עורך התוכנית.

*

סיימתי. מחלוני ניבטים בי הרקיע והכוכבים הרבים, שנדמה שכך צריכים הם להיות מסודרים, כך ולא אחרת. אני חש שאם הכל יילך כשורה והעתיד ימשיך להשפיע על העבר וכשם שהשמש של מחר, ולא רק זו שכבר שקעה, מאפשרת לנו לראות את סדר הכוכבים של הלילה הזה, וכשם שבמשפט "ישנם אנשים טובים", העתיד במשפט - "טובים", משפיע על העבר בו - "ישנם" ולא "ישנו", אלך בעוד דקות ספורות לעבר מיטתי ואזכר באותה שמה ראשונית שפקדה אותי במועדון שכונתנו, עת פגעתי בקסדתו של הרע וסייעתי לטוב לשתקו. שכונתי, פיסת עפר מעפר הארץ, שבילדותנו, רגלינו אחזו בה כאחוז הנפש בגוף, תתפרש לנגד עיני, ותיראה לי כחלק נצחי ממארג הכוכבים, ולנגד עיני יתגוללו סרטי המלחמה הרבים שראיתי בילדותי במועדון השכונתי, מתערבכים במלחמות עצמן בהן השתתפתי. דמויות הגיבורים מן הסרטים יתערבבו עם גיבורי המלחמות שוחררי השלום שגדלו בשכונתנו, שהאמינו שבהתערבותם יוכלו לסייע בידי הטובים במלחמתם ברעים ושבדיהם להשפיע על מהלך העניינים, כי הרי כך צריך להיות ולא אחרת, כי אחוות אדם לרעהו מיוסדת על אחוות הנפש הדבקה בגוף. במיטתי, אהיה ממתין. ובעודי ממתין, אזכר בעסיסיותם של התפוזים שמרוויים את נפשי עד היום הזה, ובמתיקות השוקולד, ובחוסר האונים של העיוור, ובחוסר האונים שלי ששיתקני; ואהיה ממתין לראות לאן פנינו פונות, מניין תיפתח הטובה ומהו החשבון, ואמתין ואמתין, כדבר המובן מאליו על פי סדר הדברים, עד שאפגוש במאי זה ואראה את שני סרטי על המלחמה. וכשאפגוש בו - אשוב אליכם.

ספר שירים של צדוק עלון עומד לראות אור בהוצאת ספרי 'עזות 77'

פולחן מוצרט

פסטיבל זלצבורג חוגג 250 להולדתו של ילד הפלא

אורנה לנגר

על התבונה העילאית וההומור האנין של אלפרד ברנדל; על פרשנותו הייחודית של הרנונקורט; על אריה למגהץ ומכונת כביסה; ועל תיאטרון המריונטות הקסום של בסטין ובסטיינה

נהלת הפסטיבל בזלצבורג יצאה השנה מגדרה ונטלה על עצמה להעלות את כל עשרים ושתיים האופרות

שהלחין מוצרט, אף אלו שחיבר בנעוריו.

לא בכדי נבחר ניקולאוס הרנונקורט, המתמחה בביצועי מוסיקה אותנטיים, לנצח על הפקה מתודשת של "פיגארו". נאמן לגישתו הדוגלת בדבקות בפרטיטורה המקורית, וזה מוצרט בגרסתו לשקיפות, זוהר ועומק נדירים. המציאות שמתאר לורנצו די פונטה באופרה של החיים הפיאודליים במאה השמונה עשרה, בהם לבעל האחוזה היתה זכות מלאה על חייהם וגורלם של אריסיו ולרוין - זכות לבעול את המשרתת סוזנה בליל כלולותיה, שונתה לחלוטין בגרסה ה-221 של "פיגארו" בזלצבורג. להלכה מדובר באופרה "בופה" משעשעת, בה מצליחות הנשים "לסדר" את הגברים. המשרתת סוזנה מצליחה להתחמק מהרוין ולהינשא לאהוב לבה פיגארו. הרוונת מצליחה לתפוס את הרוין בקלקלתו בעת שהוא מחזר אחר סוזנה ולגרום לו לבקש את סליחתה, למרות שהאופרה נפתחת בסצנת קנאה של הרוין, שכמעט תופס את הרוונת עם כרובינו. אפילו מרצ'לינה, הסופרן הצליל מריה מק'לאפלין, שחפצה בראשית האופרה להינשא לפיגארו עמו היא "חתומה" על חוזה נישואין - מצליחה להינשא לבסוף לאביו מולידו דון ברטולו, אותו מגלם הבס המרשים פרנץ-יוסף ז'ליג, המופיע בהפקה זו על כיסא גלגלים. אליבא דהרנונקורט זוהי אופרה סריה טרגית: הרוונת אבלה על שאיבדה את אהבתו של הרוין; סוזנה היא דמות מעשית של אשה שאינה אוהבת אף אחד, אך דואגת להיות אהובה על הכל; כרובינו החולם על אהבה מושלמת - אינו מצליח להשיגה. לפרשנות ייחודית זו של הרנונקורט חבר הבמאי קלאוס גוט, שהעלה יצירה סאטירית בה עיצב דמויות חדשות: הוא מנסה להפריד בין סוזנה לפיגארו; הדרמה מתרחשת בבית בן המאה

"דון ג'ובאני"

ניקולאוס הרנונקורט

וסלינה קסרובה אשר גילמה את תפקיד ססטרו בכישרון משחק נדיר אלא שקול המצו-סופרן שלה איבד קמעא מגמישותו וניקיונו; הזמרת הגרמנייה דורותיאה רושמן בתפקיד הנסיכה ויטליה היתה לירית, אך לא מספיק סוחפת ומשכנעת בתפקידה, בעיקר בהעפילה לגבהים; מי שהרשים בקולו ומשחקו היה הבריטון הצעיר לוקה פיזרוני בתפקיד השומר. כל התפקידים המשניים באופרה גולמו על ידי זמרים משובחים: החל מרכות קולה המלטפת של זמרת המצו-סופרן השוודית מלנה ארמן בתפקיד אנוניו וכלה בחיות שירתה ומשחקה של הסופרן ורוניקה קאנגמי בתפקיד סרוויליה המאוהבת באנוניו. הבמאי מרטין קוואי בחר להשתמש בכל החללים של המערות התצובות באולם ה-Felsenreitschule כדי לבנות מעין ארמון מודרני רב מפלסי, שנראה יותר כפיגום בניין. מאחר שקוואי אינו נוטה להותיר מקום רב לדמיון החופשי של הצופה, הוא היה נחוש "להסביר" את כל הברור מאליו; וכך בתום האופרה, כשמוחל המלך לססטרו, נשקף אל הצופים "המון" העם הרומי - זוגות בחליפות שרד שעוקדים אל שולחן כתיבה ילדים מעורטלים. כמו יש הכרח בהדגמת אכזריותה של רומי כדי להבין את גודל המלתו של טיטוס ואין די בשירתו ובמשחקו המופלאים!

דון ג'ובאני בבימויו של מרטין קוואי נראה כתצוגה מרשימה של Palmers - מפעל ההלבשה התחתונה הנודע ללבני נשים, המתחלפת בסצנת בית הקברות לדמויות גרוטסקיות של נשים נבולות. קור מקפאי נושב מהגיהנום נוסח קוואי, שהפך את ירדתו של דון ג'ובאני לשאול מתופת לאור בוקה ומסנוור. ניכר בגיבורים הראשיים שלא נוח להם לשיר בתלבשות אלו: החל בבריטון האצילי תומס המפסון שקולו עתיר הגוונים הולם שירת לידר אך לא גילום תפקיד כדון גוביאני וכלה בסופרן המופלאה קריסטין שפר בתפקיד דונה אנה. בקומביניזון ובנעלי עקב מסחררות התקשתה להעביר את רטט הזעם והנקמה. מיכאלה קאונה היתה מרשימה בשירתה כדונה אלווירה אך עסתה מעיל מרושל שלא היטיב להביע את ייסוריה של אשה קנאית. את דון אוטביו גילם הטנור Piotr Beczala בסלסול מופלג; מחוספס קמעה היה הסופרן של צרלינה Isabel Bayrakdarian שעסתה שמלת זהב משוריינת כדרכן של כפריות תמימות; מי ששחה בתפקיד כבתוך שלו היה לפורלו - הבריטון Ildebrando D'Arcangelo.

שעברה, בו נעים הגיבורים על גרמי מדרגות. הדמויות עוטות שחור לבן כבסרט אילם. את ההשראה קיבל הבמאי מסרטיו של ברגמן וממחזותיו של איבסן. הדמות השובבה היחידה היא מלאך האהבה ארוס - השחקן אולי קירש - דמות אותה יצר הבמאי והוסיפה כבן לוויה לנער כרובינו. אפילו בסיום האמור להתרחש בגינה בה משחקים הכל מחבואים, החליף גוט את הגינה בדלתות שמאחוריהן מסתרות הדמויות. השירה היתה קרובה לשלמות ביופיה - החל מהסופרן קריסטין שפר בתפקיד הנער כרובינו, שהתעלתה על קדרות האופרה בקולה הבהיר ומלא החיות, וכלה בסופרן העגול המלא והמוצק של אנה נטרבקו בתפקיד סוונה, שהיתה הפעם לא כוכב ראשי אלא חלק מהצוות; הטבעיות והמעשיות של אנה נטרבקו לא היו נחלתה של קריסטין שפר

הכמהה לאהבה. לרוון - הזמר הדני בו סקבהואס, בריטון בעל רוח קטיפתי עמוק אף הברי-בס אילדבראנדו ד'ארננג'לו היטיב לגלם את פיגארו, אם כי נראה שהיה מסוגל למסוך בתפקידו יותר גוונים ופלפלי; מלא ברק היה קולו של פטריק הנקס בתפקיד בזיליו הגנן, ואף הסופרן אווה ליבאו בתפקיד ברברניה היתה בעלת קול כובש. מוסיקלית היה זה ביצוע מופתי לא רק בשל יפי השירה, אלא בעיקר בשל ריבוא ריבואות הגוונים שהפיק הרנונקורט מהתזמורת הפילהרמונית של וינה, בעיקר ברדתו לפיאניסימו חרישי. אך בבימוי השכלתני והקר בו נעים הגיבורים על גרמי המדרגות, נעדרה רוח ה"בופה" הקלילה והשילוב הייחודי למוצרט, בין הטרגי לקומי בדרך של מורכבות פלאית.

האופרה "לה קלמנצה דה טיטוס", שחיבר מוצרט סמוך למותו, היא סיפור טרגי על המלך טיטוס הנבגד על ידי רעהו ססטרו המאוהב בנסיכה ויטליה. זו מפתה אותו לקשור קשר נגד מלכו. ערב כלולותיו לנסיכה ויטליה היא מגלה לטיטוס את האמת וכך סולח המלך לססטרו ולא מוציאו

להורג. אף באופרה זו פרש הרנונקורט מעין מעשה מרכבה מעודן ומופלא לאוזן. בעיקר התעלו על עצמם נגני כלי הנשיפה מהעץ של הפילהרמונית הווינאית. ה"מודרניות" של מוצרט זכתה להבלטה בפרשנותו של המנצח שהדגיש את הקו הראשי מלא ההבעה ההולך בכיוון מנוגד לנגינת הסולו של הבס קלרינט. כוכב הפקה זו היה הטנור הגרמני המופלא מיכאל שדה שגילם את דמותו המיואשת של המלך בכישרון משחק ושירה מרשימה. עזר כנגדו היתה הזמרת הבולגרית

"נישואי פיגארו"

תיאטרון כרמית מירון

אף הבריטון לוקה פיזרונ היטיב לגלם את תפקיד מזוט. המנצח הבריטי דניאל הרדינג התקשה לשמור על לכידות בנגינת התזמורת ועל כניסות מדויקות של הזמרים. היו עשרות רעיונות מבריקים כגון מקלות הגולף בהם חבט דון ג'ובאני במזוט, הנעליים האדומות כדם של אלווירה הנקמנית ועוד כהנה. ככלל ניתן היה להתענג על יפי השירה המופלאה. בעיקר בעיניים עצומות.

המשך הסקירה על פסטיבל ולצבורג בגליון הבא

עם בוא הסתיו

"קפה ערבה" מאת גורן אגמון, תיאטרון בית-ליסין, בימוי: רוני פינקוביץ, תפאורה ותלבושות: דנה צרפתי

"לא להשאיר עקבות/לא לפזר סימנים/ אני במקום הזה ממילא אינני נשארתי/ לא לכתוב מכתבים/ לא לאסוף מזכרות/תצלומים/ לא לסדר אותם בשלשות באלבומים".

דליה רביקוביץ, טיוטה, אוגוסט 1983
מתוך הספר *אהבה אמיתית*

הקיבוץ - יצירה ייחודית ומיוחדת זו, שאין דומה לה בעולם כולו, נחשף על ידי המחזאית גורן אגמון - שהיא עצמה ילידת קיבוץ - מן הצד המדכא והקשה שבו. הקולקטיב - מילת קסם זו - הוא חזות הכל. וממילא, טובת ה"אנחנו", ה"יחד", אמורה להועיל בסופה של הדרך גם לפרט המתלבט. מי שרצה למצוא שבילים להגשמה עצמית, ביצירה אמנותית או בלימודים במוסדות להשכלה גבוהה, מצא עצמו מנודה מן החברה הקיבוצית, הוא ובני ביתו, או נכנע לצו "טובת הכלל", שנקבעה באספת החברים בחדר האוכל.

ודאי, הזמנים השתנו מאז ילדותה של גורן אגמון בקבוצת שילר. הגל העכור של ההפרטה, שפגע בערכים רבים בחברתנו, בעיר ובכפר, לא פסח גם על הקיבוץ. ומרים, החברה הוותיקה במחזה "קפה ערבה", עלולה למות מרעב, אם היא תתקש לאכול בחדר האוכל שכבר לא קיים. אולם בעיית היחיד בחברה הקיבוצית עדיין לא נפתרה, וטוב עשתה המחזאית שגילתה טפח מזיכרונותיה ונפתוליה. בראיון לעיתונות אמרה גורן אגמון: "הזיכרון החזק שלי הוא שאסור להיות שונה, אסור לרצות משהו שאין לכולם". על יסוד חיובי זה, לכאורה, צצו ועלו כמשך השנים הרבה קמפוסים וחרושים.

העלילה של "קפה ערבה" מספרת על אבנר (יורם טולדנו המצויין), נכה צה"ל, החוזר לקיבוץ, מתאהב בפניוטרפיסטית התל אביבית גילי (אסי לוי הנפלאה) ורוצה לחיות איתה במקום שחשב, עד לאותו זמן, שהוא ביתו. אבל הקיבוץ ובניו, המיוצגים על ידי החברה הוותיקה מרים וידידו הטוב גרב, קמים נגד "המעשה הבלתי מוסרי" וגורמים לעויבת הזוג את הקיבוץ.

עליזה רוזן, שחקנית מוכשרת זו, שלא תמיד זכתה לתפקידים הראויים לה, יוצרת דמות משכנעת, מוכרת, מעוררת אמון ודחייה בעת ובעונה אחת. כבר ציינתי לטובה את אסי לוי ויורם טולדנו. מצטרפים אליהם: יואב הייט, דניאלה וירצר, כליל פרחי דקל, נתי קלוגר ואחרים. הבימוי הרגיש של רוני פינקוביץ מעניק לצופים הנאה ואף חומר למחשבה על ערכי חיינו.

האמת על "תנועת השלום"

קראתי בעניין את זכרונותיו של יעקב מאיוס המנוח "דרכינו נפרדות בלוד" (על אברהם שלונסקי בתנועת השלום) בגליון יולי-אוגוסט של 'עתון 77'. הדברים נכתבו, כמצוין בסוף הרשימה, לפני עשרים ושלוש שנים. במילים אחרות, זמן רב לאחר שמפ"ם והקיבוץ הארצי השומר הצעיר "גילו" את פרצופה האמיתי של ברית המועצות, וכיוצא בזה את מהותן האמיתית של כל מיני תנועות ואירגונים שבאו לעולם כדי לשרת את האינטרסים של הרודנות הקומוניסטית-סטאלינית, לרבות "תנועת השלום". אבל ברשימתו של יעקב מאיוס, מזכיר הוועד הישראלי למען השלום וחבר קיבוץ גת, אין מילה וחצי מילה של הסתייגות מ"תנועת שלום" זו, שהמעצמה הסובייטית השתמשה בה לצרכים שונים ומשונים, אך בהחלט לא כדי לקדם את שלום העולם.

השנים הקשות והטרטיות, שבהן הכפיפו מפ"ם והקיבוץ הארצי - בהסתייגות אחת הכרוכה בשמירה על זיקתם הציונית של המפלגה והקיבוץ - את עצמם למדרגה של משרתי "עולם הקידמה" וסגרו ל"שמש העמים", תוך כדי התעלמות מוחלטת מאופיו הרצחני הנורא של הסטאליניזם, ומן הדיכוי המפלצתי של חירויות אנוש בסיסיות ב"מדינת הסוציאליזם הראשונה", שנים אלו יזכרו לדיראון בהיסטוריה של תנועת העבודה הארצישראלית והישראלית. הנסיעות האינסופיות של אברהם שלונסקי וחבריו לקונגרסים של "תנועת השלום", שבהם ניצלו השירותים החשאיים של ברית המועצות בצנינות שאין למעלה ממנה את תמימותם או את טמטומם או את צביעותם של אינטלקטואלים מכל קצוות תבל, בוודאי שאינן יכולות להירשם לשבחם (גם אם סירב שלונסקי לפגוש את שולוכוב, מחבר הדון השקט, שהמשורר רב-המתרגמים שלנו הריק לעברית נפלאה, ואפילו קובע עורכו-לשעבר של 'מעריב', שלום רוזנפלד, כמצוטט בזיכרונות מאיוס, כי "בקונגרסים הבינלאומיים לענייני שלום, שאליהם היה שלונסקי נוסע תקופות, הוא ייצג את אהבת ישראל שלו, החובקת ורועות העולם היהודי כולו").

בזיכרונות שלי נשתמרה אותה תקופה של פעילות נמרצת "למען השלום" על ידי חברי המפלגה הקומוניסטית הישראלית ומפלגת הפועלים המאוחדת (על שתי חטיבותיה המרכזיות) בעיקר מפני שחברי המשוררים והמספרים הצעירים שנמנו כמוני עם קבוצת "לקראת", ואנוכי, לחמנו מלחמת חורמה נגד אסכולת "הריאליזם הסוציאליסטי" שיובאה אלינו מברית המועצות והשראתה היתה שפוכה על הקומוניסטים הגדולים והקטנים שנפפו בדגלי "התרבות המתקדמת".

אשרינו, שהספרות הישראלית הצליחה, בסופו של דבר, להתחמק מציפורניהם של הוידאנובים (ר' ערך "וידאנוב, אנדריי" באנציקלופדיה ראוויה לשמה) הללו, שהיו ממיטים עליה חורבן כדרך שהמיטו רבותיהם הרוסים על ספרותם שלהם. במאמר מוסגר אציין, כי אני עצמי עודני תוהה, דווקא משום שהכרתי את אברהם שלונסקי אישית, כיצד אדם מבריק ופיקח זה, שעמדתו הספרותית המקורית היתה מנוגדת תכלית הניגוד לגורמה הסובייטית, המיר את עצמאותו הרוחנית בהשתעבדות רבת שנים - לפחות כלפי תוץ - להוויה הדורסת ברגל גסה כל נצנוץ של חירות מחשבה ויצירה. שום "אהבת ישראל" אין בכוחה לתרץ את הקושיה הזאת.

משה דור